

ag had de
broken, en
vernietigd.
begin der
dam geen
n gemeen-
amsterdam
ad op zich
zich zelve
in het was
Hierarchie,
verbinding
ook voor
it en geen
omt.
om hen,
kennis oor-
gen, dat ze
urwegen, of
le in Chris-
agen, indien
hoorders,
3, op het-
ren en de
het bestuur
aad, of wel
ordt in on-
st elkan-
ande heb-
zaam vor-
ze in on-
arum una-
non pen-
oncorpora-
gt er bij;
en, dat de
heden niet
in antwoord,
illige oorza-
lijke macht
omdat de
praak mis-
uutoefenen,
kerkeraad
stuk moet
de men
anvankelijk
orisch moet
oplossing,
eld worden
recht, die
kerkelijk
artegen men
parochien,
kerk te niet
en deelen
egiment be-
elde en ver-
de macht
en te keer
kerapelen
en er mede
uarde mocht
n geen bis-
den geduld.
elke plaats
in eindelijk
is moest in
en zijn.
den ze vast,
t op zekere
verschil van
lijk maakte.
alsche of En-
landsche, en
wel men hier
gevoegzame
t. Maar bui-
er over heel
ote stad als
a, en onder
alle deelen
bouden en
en wenschen
is deze be-
dons Belide-
ons hier ge-
dat heel de
st mogelijk
t hun saam-
mschap der
egel, dat de
ouderlingen
feit, dat de
n nooit tot
kerk richten,
chten aan de
nachtig zijn,
at ze die een-
en, ook waar
zich richten
lokaliteiten
ts in de door-
de gemeene
rop de kerk
liere geade
erdeeling en
van een land
e vrucht der
e blad tus-
plaatselijke
l te worden
n de eenheid
heid van het
n volgt hier-
ginsel ver-
op uitgaat,
kerk en de
bestuur te
schien in den
oudtijds be-
erk nog be-
t alleen ont-
strijden. En
Lutherschen
kerken, die
merika heb-
te lande,

niet zonder prijsgeving van beginsel en zeer ernstige schade kunnen worden overgenomen.
Wel zijn we ook op dit punt allerminst principieel, wat wij aldus zouden uitdrukken, dat we ook op dit beginsel niet wenschen door te draven.
Londen telt op dit oogenblik over de vijf miljoen inwoners. Denkt men zich in, dat deze vijf miljoen menschen allen van Gereformeerde belijdenis waren, zoodat hieruit naar het beleden beginsel zou volgen, dat één kerkeraad deze vijf miljoen menschen regeren moest, zoo zou men tot gansch ongerijmde gevolgtrekkingen komen.
Voor deugdelijk huisbezoek heeft men minstens op elke duizend zielen een ouderling noodig, d. i. één ouderling op twee honderd gezinnen.
Dit nu zou voor een kerk van vijf miljoen den eisch stellen, dat er 5000 ouderlingen waren. Voegde men daaraan nu een gelijk getal diakenen toe, en bracht men deze tienduizend met minstens 2500 predikanten saam, zoo zou de voltallige kerkeraad uit twaalf duizend vijfhonderd leden bestaan, en alle ernstig denkbeeld van saamvergaderen, reeds om de lokaliteit, kortweg zijn afgesneden.
Zelfs al ziet men van Londen af, en al komt men op een tiemaal kleinere stad als Amsterdam, met ongeveer een half miljoen zielen, dan zou dit nog, zoodra allen Gereformeerden waren, het saamvergaderen van allen onder éénen kerkeraad, zogoed als ondenkbaar maken. Op een half miljoen zielen zou men minstens 500 ouderlingen, met 500 armverzorgeren, en 250 predikanten moeten hebben. Saam een vergadering van twaalf honderd en vijftig personen, waarmee eenvoudig niet te beraadslagen viel.
En toch zouden deze cijfers in het minst niet overdreven zijn. Tweehonderd huisgezinnen is reeds meer dan een gewoon ouderling behoorlijk verzorgen kan, en vier honderd gezinnen kunnen slechts bij uitsondering door één predikant goed worden bewerkt. Vierhonderd gezinnen maken een bevolking van 2000 zielen uit, en de ervaring toonde genoegzaam, hoe landelijke gemeenten van 2000 zielen met één predikant, twee ouderlingen en twee diakenen, eenvoudig verwaarloosd werden en spoorloos achteruitgingen.
Men overdrijve hier dus niet, en erkenne eerlijk weg, dat de oopenhooping van bevolking ten slotte zoo buiten alle evenredigheid groot kan worden, dat het beginsel van plaatselijke eenheid van kerk en kerkbestuur niet tot den einde toe is vol te houden; dat men een stad als Londen wel in onderscheiden kerken zou moeten indeelen; dat meerdere van deze kerken geen ander verband dan een classicaal zouden kunnen hebben; en dat de gansche Londensche gemeente niet dan in een soort provinciale Synode haar vereenigingspunt zou kunnen vinden.
Wie het anders dreef zou eenvoudig de gemeente aan een formeel beginsel opofferen, gelijk niet te ontkennen valt, dat in een stad als Amsterdam eenmaal metterdaad geschied is.
Reeds door op een bevolking van over de twee honderd duizend zielen de formeel kerkeraadseenheid, met het systeem van rondpreken, te willen handhaven, heeft men ten slotte niet anders verkregen, dan dat minstens de helft der bevolking hoogstens nominaal tot de kerk heeft behoord, en door de herders der gemeente eenvoudig aan haar eigen geestelijke armoede is overgelaten.
Maar hoezeer we dus uitdagingen toegeven, als regel blijft het ook voor ons vaststaan: In één stad één kerk onder éénen kerkeraad.

Propaganda.

Bij uitnemendheid tot het maken van propaganda voor de Zending leent zich het jongste werk van Ds. Lion Cachet, dat thans in een fraai boekdeel van bijna 900 bladzijden voltooid is.
We schrijven van dit werk geen aanbeveling noch een recensie. Het is reeds waar het wezen moet. Het vond vanzelf zijn weg. Het was een beker goede wijn, die den krans versmaadt.
Maar wel wijzen we op dit schoone werk, als uitgelezen middel tot het maken van propaganda, van propaganda in den goeden zin des woords.
Opwinding en propaganda zijn twee.
Men kan hoog en zeer hoogten roep voor de Zending, en al wat maar den Zendingstint draagt opvijzelen, en om der Zending wille alles verschonen, als ware, heusch, de Zending een soort fetisch, waarvoor alles wijken moet, een amulet, die elk geestelijk gevaar bezwaren kan.
Dit nu is geen propaganda, maar valsche opwinding, waar kracht noch heil in steekt, en waaruit wel veel blad, maar nooit bloem en vrucht kan voortkomen.
Propaganda is dan ook heel iets anders. Propaganda verspreidt kennis. Propaganda mint bepaaldheid. Propaganda bindt bijzondere plichten op het hart. Propaganda toont den weg, die op uw voetstap wacht. Propaganda is bezonnen, keurt, gaat welberaden en vastberaden op één met juistheid gekozen doel af.
En dan natuurlijk moet het woord voor zulk een propaganda geveuld, beziel, opwekkend zijn.
Er moet gloed aan kleven, vonk van afspatten, vuur door ontstoken worden.
En zóó nu de propaganda opgevat, dan meenen we dit kostelijke werk van Ds. Lion Cachet zeer hoog te mogen schatten als doeltreffend middel er voor.
Hij begint onlangs een geestelijke fout. In een oogenblik van geestelijke zwakte, overkwam hem die mislag. Het was toen hij zichzelf bij David vergeleek en aan

de Synode van Middelburg den „aalschen“ geest van Saul! toedichtte.
Och, dat deze in menig opzicht zoo talentvolle broeder op zijn ouden dag toch aan zoo droeve uitlatingen stem en lippen speunen mocht.
Maar in dit schoone boek: *Een jaar op reis in dienst der Zending*, vindt ge van die geestelijke zwakte nauwelijks een spoor.
Hier tintelt kracht. Hier ritselt leven. Hier hoort ge u toespreken in een taal die soms niet het penseel meer dan met de pen u voor oogen wordt getooverd.
Ongemeen groot is het talent van dezen verhalen, deelen teekenaar, deelen getuige, soms mag men zeggen van dezen profetischen geest.
Wat gloed voor een heilige zaak moet er in de borst glinsteren, om zulk een aantrekkelijke taal achterdonder bladzijden lang te kunnen volhouden, altoos even frisch, telkens nieuw, meer dan eens verrassend.
Vraag daarom niet of ge elke vingerwijzing juist vindt, of ge elke venk beaamt, of elke aanwijzing u gerechtvaardigd dunkt.
Een boek zóó subjectief in taal en indruk, kan niet tot op die één grondgedachte dalen, waaruit volledige eenheid van beschouwing geboren wordt.
Maar al tast ge hier en daar een leemte, het boek als geheel genomen treft doel, het laat u niet los, het dwingt u in Java te leven, mee te leven met wat de broeders er doorworstelen. Het doet u Java liefhebben, het brengt u een gebed voor Java op de lippen.
Juist nu overmits we op het stuk van beginselen wel eens van broeder Lion Cachet verschilden, en vaak tegen zijn leiding bedenking koesterden, was het ons een behoefte des harten en is het ons een voorrecht, bij de laatste aflevering van dit bezielend geschrift aan Ds. Lion Cachet openlijk onzen dank en onze hulde te brengen voor wat hij in het neerschrijven van deze 800 bladzijden voor de propaganda der Zending deed.
Gelijk in zijn eerste boek over Transvaal, zoo heeft hij in dit zijn tweede boek over Java zijn meesterschap als verhalen en teekenaar in woorden getoond.
Zelfs aan onze letterkundige bloemlezingen zij het aanbevelen uit deze beide, ook letterkundig hoog staande werken, een tuil te vlechten, althans voor onze Christelijke scholen.

Beroeping of Oproeping?

II.

Vaak heeft men voor het denkbeeld, dat oproeping voor het ambt regel zou kunnen zijn, verwezen naar Jesaja 6:8, waar de Heere vraagt: „Wien zal Ik zenden, en wie zal ons heengaan?“ Een vraag waarop Jesaja antwoordt: „Zie hier ben ik, zend mij henen.“
En metterdaad indien hieruit bleek, dat deze beide hier gestelde vragen destijds in het gemeen, tot allen die voor zulk een dienst in aanmerking konden komen, waren uitgegaan, zoodat terwijl de anderen zwegen, alleen Jesaja zich gewillig had betoond; en indien behalve dit één geval nog tal van andere voorbeelden waren aan te wijzen, dat de Heere op zulk een wijze de mannen oproep, die Hij zou uitzenden; — zoo ware hieraan ongetwijfeld een gewichtig argument voor de oproeping van missionarissen te ontleenen.
De zaak zou er nog wel niet mee beëindigt zijn, nademaal men zich altoos tweemaal bedenken moet, alvorens men uit een buitengewone beoefening besluiten zal tot hetgeen ons te doen staat in deze gewone beoefening; maar dat geven we toch toe, er zou alsdan voor oproeping veel te zeggen zijn.
Doch gelijk men weet, noch het één noch het ander geldt hier.
De uitroep: „Wien zal Ik zenden en wie zal ons heengaan?“ werd volstrekt niet voor aller oor uitgeroepen, maar kon alleen door Jesaja worden beluisterd. Die uitroep was geen uitgaand manifest, noch ommevande zendbrief, maar een woord gesproken in een visioen, en wel in een visioen dat aan één man ten deel viel.
Meer nog, die uitroep ging tot dien éénen man in dat visioen niet terstond uit, niet tot dien man gelijk hij was, maar eerst nadat er een engel was nedergedaald om dien éénen man van zijn onreine lippen met een gloeiende kool van het altaar alle inklevende onreinheid uit te branden.
Ook geschiedde die uitbranding niet sprakeloos, maar onder de uitdrukkelijke bijvoeging: „Zie, deze heeft uwe lippen aange-roerd.“
Neemt men nu dit alles saam: 1°. dat het hier verhaalde plaats grijpt in een visioen; 2°. dat in dit visioen met één man wordt gehandeld; en 3°. dat aan dien man vooraf opzettelijk de mond, die spreken zal, gereinigd wordt, — dan zou het toch ongerijmd zijn, in dezen vragenden vorm van het: „Wien zal Ik zenden?“ iets anders dan een oostersche en visionaire spraakwending te zien, en zeer terecht heeft heel de kerk van Christus en hebben de vele uitleggers, die den inhoud van Jesaja 6 wilden weergeven, dan ook nooit gesproken van Jesaja's oproeping, maar altoos van het roepingsvisioen van Jesaja.
Van oproeping is hier eenvoudig geen sprake. Oproeping moet tot meerdere uitgaan. Een vraag, een uitroep, die tot één man beperkt wordt, kan reeds daarom het karakter van oproeping niet bezitten.
En evenmin houdt de tweede onderstelling stand, alsof zulk een vragend roepen de gewone wijze ware geweest, waarop de Heere zijn werktuigen verkoren had.
Zogoed als nergens is hiervan, hetzij in Oud, hetzij in Nieuw Testament sprake, Jesaja 6:8 staat in dit opzicht geheel alleen.
Noch wordt geroepen. Geroepen wordt Mozes. Mozes moet zelfs tegen zijn wil toch gaan. En Aaron kiest niet hij, maar kiest de Heere hem tot een hulpe. Evenzoo gaat het met

Jozua. Met David. Met Jeremia. Met Amos. Straks met elk der discipelen. En ten slotte met Paulus op den weg naar Damascus.
Want wel is het koninklijk ambt en het hooge priesterlijk ambt eeuwenlang aan de geslachten van Isai en Aäron geboonden. Maar ook waar een ambt van vader op zoon overgaat, is het niet X of J die zich als zoon aanbiedt, noch een vader die N. N. oproept, vragende wie zijn zoon wil worden, maar is het God de Heere, die in de geboorte zelve bepaalt, wie zoon zijn, en dus het ambt bezitten zal.
Vraagt men dan ook, of in de Heilige Schrift van zulk oproepen of zich zelf aanbieden eenig spoor te ontdekken valt, zoo moet eer integendeel geantwoord, dat er veelszins zelfs dwang moet worden uitgeoefend, om die gaan moest tot gaan te bewegen.
Jeremia komt in verset, en zegt: „Ik zal niet meer in zijn naam spreken.“ En dan ontsteekt de Heere een vuur in zijn binneste tot hij het niet langer uit kan houden.
Juist zooda bij Mozes, die zich verontschuldigt, omdat hij zegt niet te kunnen spreken en zwaar van tong te zijn.
Jonas wordt zelfs ongehoozard en poogt zijn roeping te ontvluchten.
In Gethsemae ziet ge alle jongeren desgelijks op de vlucht slaan.
Petrus verloochent zijn Heere.
En Paulus biedt zich zoo weinig aan, dat hij door een wonder uit den hemel moet overmeesterd worden.
Er is alzoo met de Schrift voor oogen, geen quaeatie van, [of Jesaja 6:8 niet in het minst niet op een algemeene oproeping, en buiten Jesaja 6:8 is er van overweldiging van de geroepenen, dan van eigen aanbieding sprake].
Want wel is het, zoo, dat de eerste discipelen begonnen met Jezus te volgen. Maar hierbij zij opgemerkt: 1°. dat ze dat deden op last van Johannes den Dooper; 2°. dat Jezus reeds Filippus het „Volg mij“ toesprak; 3°. dat het discipelschap op zich zelf geen vol ambt was, en dat het engere ambt eerst in het apostolaat school; 4°. dat voor zooveel de discipelen ook voor het apostolaat ambtelijk optraden, Jezus zelf betuigde: „Niet gij hebt mij uitgezonden, maar ik heb u uitgezonden“; 5°. dat de aanstelling in het apostolaat van Jezus rechtstreeks, na de uitverpung van Judas, uitging; en 6°. dat de apostelen, om hun getal aan te vullen, baden: „Heere, wijs Gij aan, die Gij verzoeken hebt“ (Hand. 1:24).
Dit [wat het geschiedkundige gedeelte betreft, en nu voor wat de zaak zelve aangaat, is juist heel de strekking der Schrift om het eigenwillige, om het eigendunkelijke, om het zelfbepalende uit heel den dienst van God uit te sluiten].
Het is de Heere die regeert, en die in alle dingen de majesteit zijner hoogheid doet doorwerken.
Zal nu iemand in het ambt van zulk een Koning treden, dan is hem noodig de verzekerdheid, dat werkelijk zijn Koning hem volmacht schonk, hem zond en uitzend, en daartoe in dezen dienst stelde.
Wie uit zichzelf in indring, is steeds in de kerk van Christus teruggewezen geworden, en als uitgangspunt bij de bevestiging in het ambt, heeft de kerk van Christus steeds gevraagd: niet of zulk een persoon zelf bereid was om te gaan, maar geheel omgekeerd, of hij de overtuiging in zich droeg van wettelijk door de gemeente en middelen van God zelve geroepen te zijn.
Een predikant die moeite doet om een beroep naar elders te krijgen, stond, ook al bleef hij hierbij in hetzelfde ambt, steeds in kwaden reuk.
En zoo sterk zelfs is dit besef, dat we niet Pelagiansch met eigen wilkeus, maar Schriftuurlijk met een roeping Gods te doen hebben, in het Gereformeerde besef doorgedrongen, dat een lid, tot ouderling of diaken beroepen, naar goeden kerkelijken regel niet mag bedanken, maar, indien hij bedenking heeft, aan den kerkeraad verzoeken moet, of deze, zijn bezwaren gehoord, hem van de roeping wil ontslaan.

Telurgesteld

Gelijk aan onze lezers bekend is, hebben we geen moeite gespaard, om aan het geschrift van Ds. Bruna, en aan het daarin door hem ontwikkelde standpunt, alle eere te geven; en toen zijn klacht uitging, dat zogoed als niemand van zijn geschrift naar behooren kennis nam, en op zijn denkbeeld als zoodanig inging, hebben we ons zelfs de moeite gegund, om geheel zijn opstel volledig mede te deelen, en op elk zijner propositionen critiek te oefenen.
We deden dat in de verwachting, dat Ds. Bruna, de zaak even ernstig opvatte, onze critiek op den voet volgen, en ordelijk over zoo heilig belang met ons disputeren zou.
Intusschen in die verwachting zijn we telurgesteld.
Immers al wat we ten bescheid ontvingen, was dit schrijven, dat we nogmaals woordelijk mededeelen.

Wetens. Hooggeleerde Heer!

Wanneer ik mij zelf, om te trachten u duidelijk te maken, waarom ik uwe bezwaren tegen mijn standpunt niet als bezwaren erkennen kan, wil ik beginnen met u te zeggen, dat ik ook voor de Heeren Aangezicht een zeer vaste overtuiging heb, dat het plichtverzeking zou zijn, indien zij de Ned. Herv. Kerk verlieten en die daarin zijn, niet langer met onze gaven en kennis en broederschap zouden dienen. Ik verklaar dit, omdat ik meende te bespeuren, dat door u in mijn standpunt een soort ontvlucht werd gezien; en 't is toch een gegrond overtuiging, wellicht meer in 't hart dan in 't verstand gegrond.
En in de tweede plaats moet ik u verklaren, dat 't mij spijt, dat door u met met logische conclusies (in een enkel geval zelfs met een sophisme) is gestreden, dan met beroepen op Gods Woord en onze Belijdenis. En ik erken

geen enkele logische conclusie uit de Schrift of de Belijdenis getrokken voor waarheid, tenzij die conclusie zelf in Gods Woord weer steun vindt. Dat wel te doen is een rationalistisch streven. Uw betoog maakt werkelijk telkens den indruk, alsof in 1 Cor. 13:12 niet sprake was van een duistere rede, die wij zien, maar van een helder stuk waarheid, en deze indruk getuigt voor uwen logischen zin, maar tegen den ootmoed van uw geloof. Wat ik dan ook doen wil is niet in scherp betoog de hiaten zoeken, waar een breuklijer tusschengetroet zou kunnen worden, maar eenvoudig zeggen, wat ik meen; met redeneeren versterkt men wel, maar vormt men niet een vaste meening. Alleen voordat ik dit doe, moet ik de lezers van de *Heraut* opmerken maken op een sophisme, een valsche, bijna oneerlijke redeneering, door u meer dan eens gebruikt.
Wanneer daar namelijk sprake is van kerkeraad, kerk, synode enz., dan moet wel in 't oog gehouden, dat deze woorden tweemaal betekenissen hebben verkregen; ten eerste de oude betekenissen en ten tweede een nieuwe, als aanduidende een lichaam of bestuurscollege in een zeker lichaam n.l. de Ned. Herv. Kerk.
En alleen door de woordspel om deze woorden als identisch te gebruiken, is 't u gelukt een zekere onwaarheid in mijn standpunt te betoogen.
Wij dit rectificeren; het is toch niet om gelijk te hebben, maar om de waarheid te doen. En nu nogmaals een korte uiteenzetting van mijn standpunt, opdat daarna ieder voor zichzelf vragende om getrouwheid tot 't volgen van wat wij voor waar houden en om insicht in datgene waarin wij dwalen.
Ik lees in de Schrift en vind samengevat in onze confessie, dat daar is een eenige, algemeene kerk, welke is 't gehele getal dergenen, die in Jezus' Naam gelooven. Ik lees, dat deze gehoude zijn tot belijden (art. 28) tot *uiter* belijden (art. 29); tot voortplanting en verbreiding van 't geloof (art. 30); tot orde en tucht (art. 31 en 32); en welke bovendien nog de vrijheid en den plicht heeft nadere regelingen te maken, opdat deze orde ongestoord blijve en de kerken aan haar doel beantwoorden (art. 32a). Nu is daar natuurlijk geen enkele zichtbare kerk, die de alleen ware is, geen Roomsche, geen Lutherische, geen Gereformeerde. Wel echter is daar een onzichtbare kerk, die de alleen ware is.
Wanneer daar dus eenige aardsche macht is, die ons dwingen wil ons geloof te verloochenen of de broederschap te verbreken, dan moet alles getrotseerd; alleen, we mogen niet in deze sonde vallen. Zijn er echter uiterlijke omstandigheden, die den kerkeraad verhinderen zich zuiver te ontwikkelen, dan kan dat gedragen worden, mits, nog eens gezegd, de inhoud onaangetast blijve.
Ware dit niet zoo, dan zouden alle leden van kerken onder 't kruis den plicht gehad hebben te emigreeren.
Ware dit niet zoo, dan zouden alle kinderen, in de laatste ze jaren vóór de doleantie door Gereformeerde predikanten gedoopt, fctelijk ongedoopt zijn, en nooit heb ik van opnieuw doopen gehoord.
Zoolang daar nu in onze Ned. Herv. kerk ons niet verhindert wordt 1°. te belijden; 2°. zuiver te belijden; 3°. ons geloof voort te planten; 4°. de broeders te dienen en 5°. hen te vermanen en te waarschuwen, zoolang is daar wel een lastige hand, naar afwerping waarvan moet gestreefd, n.l. 't in één vereeniging zijn met ongelooften, maar is er geen reden tot emigratie.
En zoolang daar twee of drie in de Ned. Herv. kerk zijn, die in des Heeren Jesu' Naam samenkomen, zoolang is de Heere zelf daar, is daar een kerk, is daar mogelijkheid van een ambt.
Want al wat daar verder nog wenschelijk zou zijn, zeer wenschelijk, als examens en dergelijke, raakt 't wezen van Christus' kerk niet.
Moge God de Heere ons in de Waarheid leiden.

Uw br. in Chr.,
G. BRUNA.

Wat van dit antwoord te zeggen?
Voorreest verklaart de geachte schrijver, dat het hem voor het aangesicht Gods plichtverzeking zou zijn, indien hij de Ned. Herv. kerk verliet, en de in die kerk verzamelde personen niet langer met zijn gaven diende.
Dit zegt natuurlijk niets.
Dit zeggen toch moet of met, of zonder voorbehoud worden verstaan.
Neemt ge het nu *sonder* voorbehoud, dan kon alle discussie zijn uitgebleven. Dan toch was de zaak vóór alle discussie beëindigd en uitgemaakt.
Neemt ge daarentegen dit zeggen met het voorbehoud, door Ds. Bruna zelve in zijn brochure gemaakt, dat er een toestand zou kunnen ontstaan, die hem tot breken dwong, dan is hier niet van een absoluten plicht, maar van een plicht met grenzen sprake, en loopt niet over dien plicht, maar alleen over die grenzen het verschil.
Die eerste zinsnede van *plichtverzeking* laat dus juist het punt waarop het aankomt buiten het geding, en zegt dus in het geding niets.
In de tweede plaats merkt de geachte schrijver op, dat we niet uit Gods Woord en de Belijdenis, maar uit logische conclusies geargumenteerden hebben, en stelt dan den eisch, dat men uit Gods Woord alleen zoodanige logische conclusies zal trekken, die als zoodanig, d. i. als conclusies, in Gods Woord steun vinden.
Deze laatste stelling nu gaat lijrecht in tegen hetgeen onze Gereformeerde vaders steeds tegenover de Doopers geleerd hebben.
We halen geen citaten aan.
In elke goede Gereformeerde Dogmatiek kan Ds. Bruna die zelf vinden.
En wat het eerste punt betreft, zoo zij tweemaal opgemerkt: 1°. dat Ds. Bruna zelf in zijn brochure evenmin de Schrift en de Belijdenis aanhaalde; en 2°. dat Ds. Bruna zelf weet, hoe niet een enkele stelling door ons is aangevoerd, die niet elders in den breede door ons uit Gods Woord en de Belijdenis bevesten is, of wel zoo kennelijk uit Woord en Belijdenis volgt, dat nader betoog overbodig was.
In de derde plaats beschuldigt de geachte schrijver ons van een *sophisme*, omdat we welgeren zijn distinctie tusschen een *vereenigingsbestuur* en een *kerkeraad* aan te nemen.
Er is een bank met succursalen, die valsche papieren geld uitgeeft.

Enige succursalen van een goede bank laten zich als succursalen van die valsche bank erkennen, en dit valsche papier meê door de handen harer directeuren gaan.
Hier komt ge tegen op, zeggende dat het niet aangaat, uw aanstelling met medewerking der valsche bank te erlangen, en dan toch te beweren, dat uw succursaal, die tegelijk met de valsche en de echte bank in verband staat, en er voor optreedt, als college nochtans zuiver staat.
Ellendig sophisme! roept nu deze in dubbele kwaliteit aangestelde directeur.
Ge weet zeer wel, dat succursaal en succursaal hier twee zijn. De een van de valsche en de andere van de echte bank.
Ge moogt dat niet verwarren.
Neen, dat moogt ge ook niet. Maar dat is het juist wat gij doet.
Bij u, niet bij ons is het sophisme!
Het slot van den brief botzamt ons geen belangstelling in.
Het bevat een uiteenzetting van een kerkbegrip, dat de denkbeelden van zichthare en onzichtbare kerk dooreenwart. Een stuk, dat we gaarne bedaad en kalm weerleggen zouden, als ons gebleken ware, dat er uitzicht bestond op een debat, dat op de hoogte der quaeatie stond.
Maar juist dit ontbreekt.
Slechts twee voorbeelden ten bewijze.
Ten eerste zegt de geachte schrijver: Zoolang daar twee of drie in Jezus' naam te saam zijn in de Ned. Herv. kerk, is daar een kerk, is daar mogelijkheid van een ambt.
Dus ook in de Roomsche kerk. Of zal Ds. Bruna zeggen, dat op de bijna anderhalf miljoen Roomschen in ons vaderland geen twee zijn die in Jezus' naam samen zijn. Zoo ja, dan denkt hij anders dan Calvin.
En ten tweede, hem is het genoeg, zoo hij vijf dingen kan doen: 1°. belijden, 2°. zuiver belijden, 3°. zijn geloof voortplanten, 4°. de broeders dienen, en 5°. ze vermanen en waarschuwen.
Is nu in deze vijf dingen op zich zelf iets ook maar, dat men niet ook buiten de kerk doen kan, en dat niet ieder geloovige doen kan buiten het ambt?
Maar hoe is het dan mogelijk, dat in deze vijf geschilderd wordt bij een geding, dat uitsluitend over het ambt en over de kerk liep?
We zouden zeggen, laat Ds. Bruna eerst wat meer studie van deze quaeatie maken, zich beter op de hoogte stellen, er meer ingaande over nadenken, en laat hij dan later zijn denkbeelden eens in een tweede, wat livijer brochure ontwikkelen.
In een debat met de *Heraut* gaat het voorhands ten minste niet.

Recensie.

De heeren Ds. Feringa en Ds. Littooy voorzagen de kerken ook nu weer van hun *Handboek*, evenals vroeger uitgegeven bij den heer Le Coindre te Middelburg.
Hadden we een vorig maal tegen dit deugdelijk handboek nog enkele bedenkingen, deze zijn thans bijna alle vervallen, en zonder vrees voor tegenspraak mag gezegd, dat dit *Handboek* thans in geheel zijn inrichting bijna in elk opzicht aan de eischen van een Gereformeerd handboek beantwoordt.
De plaatselijke kerken gaan voorop, dan volgen de classen, dan de provincien, en ten slotte worden de Deputaten opgegeven voor de kerken die ze benoemen.
Aan allerlei wetenswaardigheden is het steeds rijker geworden.
Vele nuttige tabellen zijn er aan toegevoegd.
Men vindt er metterdaad al meer alles in wat men weten wil.
Ook de opgaven omtrent kerkelijke vereenigingen en bladen zijn dienstig, en meerendeels accuraat.
In het mengelwerk, dat wij liefst zagen wegvallen, komt veel goeds voor; ook in zooverre het beoogt, kennis omtrent andere kerken te verspreiden. Wil men eenmaal mengelwerk, dan moet aan het kerkelijk leven vooral de stoffe ontleend. Met name juiste mededeeling omtrent en beschrijving van Geref. kerken buitenaaf zou gewenscht zijn.
In een volgenden jaargang zullen ook de Deputaten der Generale Synode eindelijk wel tot hun recht komen.
Ze staan nu nog onder de *Nagekomen berichten*.
Immers *Nagekomen berichten* staat op p. 186 met een groote kapitale letter, en dan volgt op p. 187 *Deputaten der Generale Synode, met kleiner kapitaal*. Niet eens met een *titel* er van gescheiden.
Dit is een vlekje.
Natuurlijk hadden de *Nagekomen berichten* geheel achteraan moeten staan, en de Deputaten der Generale Synode hadden op een nieuwe bladzijde moeten beginnen, met dezelfde letter waarmee elders de Deputaten der Classe en der Provinciale Synode zijn aangegeven.
Een tweede vlekje zijn de advertenties op bl. 23 en 26, middenin het werk.
Zoo zijn ze in het lichaam van het *Handboek* opgenomen, wat niet zoo hoort.
Doch dit zijn kleingebeden.
Het *Handboek* is nu allengs tot wasdom en rijpheid gekomen.
Vinde het in onze kerken de waardeering waarop het recht heeft.

Voor Koolwijken Scholen.

Ingekomen bij Ds. HOUTVAAK: Door den heer B. Simons te Strijen, uit de collectie voor Koolwijk f. 4.50; door Ds. G. Ving te Nijkerk, uit het buije van de Zuster-vereeniging f. 4.25.